

Az Állattár jelentése.

Minthogy az érdeklődők az állattár történetét és jelen állapotának behatóbb ismertetését az Erdélyi Múzeum Egyesület jubileumi emlékkönyvében meg fogják találni, csak röviden adom elő jelentésemet az állattárnak 1911 évi életéről és állapotáról az 1911 év végén. Pedig az állattár életében csak két esztendő vetekedhetik az 1911 év jelentőségével. 1859, az Erdélyi Múzeum Egyesület megalapításának éve, és 1872, az az év, melyben az Erdélyi Múzeum Állattárát az Egyetem vette át használatra és gondozásba.

Új hajlékába az állattár csak az elmúlt év nyarán költöztetett át. De azért elrendezkedésében az elmúlt nyár óta igen sok történt. Gátlója volt az új berendezésnek egyebeken kívül az a körülmény, hogy az állattár anyagát néhány hét alatt kellett a Mikó-lakból sürgősen áthordani, mivel a régi Mikó-lak helyiségeire a vegytani intézetnek sürgős szüksége támadt. Eredeti tervem az volt, hogy minden egyes múzeumi darabot előre megálapított helyére hozatok át, amidőn az elrendezés gyorsabban és akadálytalanul mehetett volna végbe; úgy, ahogy a dolog történt, magának a múzeumnak ideiglenesen az új helyiségekbe rakott anyaga állott útjában a rendezésnek. Mindazonáltal elrendeztük a múzeumnak két nagy termét, a rendszeres gyűjteményt és az ökológiai csoportok termét, vagyis a majdani múzeumnak mintegy kétharmad részét úgy, hogy a mondott termék husvét után már meg fognak nyílni a közönség előtt, a mivel nem azt akarom mondani, hogy rendezésükkel akkorra teljesen elkészülünk. Az új elrendezéssel, a mely szerint a tárgyak egészen új csoportosításba kerülnek, jóformán minden fölrást újjal kell kicserélnünk; hozzájárul még, hogy a gyűjtemény kiállított részében túlnyomólag új tárgyak vannak, melyeket az elmúlt két esztendőben szereztünk be főképen Führer Lajos, gyűjtőnk és kikészítőnk megfeszített munkája árán.

A bemutatásra kész szekrények és csoportok jegyzéke a következő.

Rendszeres gyűjteményi terem (a földszint VII. számú helyisége).

1. Sakeselyűfélék (Gypaetidae), Sólyomfélék (Falconidae).
2. Keselyűfélék (Vulturidae), Sólyomfélék (Falconidae), Baglyok (Strigiformes).

3. Vadludak (Anserinae), Réczék (Anatinae), Búvár-Réczék (Merginae), Kárókatonafélék (Phalacrocoracidae).

4. Kárókatonafélék (Phalacrocoracidae), Búvárfélék (Colymbidae), Alkafélék (Alcidae), Viharmadarak (Procellariidae), Sirályfélék (Laridae).

5. Guvattfélék (Rallidae), Lilefélék (Charadriidae), Szalonkafélék (Scolopacidae), Ibiszfélék (Ibididae).

6. Gémfélék (Ardeidae), Gólyafélék (Ciconiidae).

7. Túzokfélék (Otidae), Talpastyúkfélék (Pteroclididae), Fácánfélék (Phasianidae), Fajdfélék (Tetraonidae), Fogolyfélék (Percidae), Galambfélék (Columbidae), Harkályfélék (Picidae).

8. Kakukfélék (Cuculidae), Szalakótafélék (Coraciidae), Jégmadárfélék (Alcedinidae), Méhészmadárfélék (Meropidae), Búbosbankafélék (Upupidae), Légykapófélék (Muscicapidae), Fecskefélék (Hirundinidae), Gébicsfélék (Laniidae), Famászófélek (Certhiidae), Czinegefélék (Paridae), Bujkálófélék (Timeliidae), Poszátáfélék (Sylviidae).

9. Poszátáfélék (Sylviidae), Billegetőfélék (Motacillidae), Pacsirtafélék (Alaudidae), Pintyfélék (Fringilidae), Seregélyfélék (Sturnidae), Sárgarigófélék (Oriolidae), Varjúfélék (Corvidae).

10. Külföldi, illetőleg forró földövi Madarak.

*11. Havasi csoport: Zerge, Mormota, Hegyi Pipiske.

*12. Erdei csoport: Őzök, Mókusok lomberdőben.

*13. " " : Szarvas, Róka-család.

*14. Ragadozók elhullott Őzön: Farkas, Róka, Vadmacska, Hiúz, Varjúfélék.

*15. Menyétek.

*16. Nyestek.

17. Forró földövi Gerinczesek.

*18. Rágcsálók: Hörcsög, Vakondok, Földi Kutya, Egérfélék, Pelefélek.

*19. Görények, Sündisznók.

*20. Medve-család.

*21. Őszi erdei csoport: Vaddisznó, Borz-család.

22. Hazai Emlősök rendszeres gyűjteménye.

23. Mocsári csoport: Pelekánok, Hattyúk, Réczék, Szárcsa, Guvattfélék.

*24. Madárfészek- és tojásgyűjtemény.

25. Kolibrik.

26. Magyarország díszmadarai.

*27. Északi vendégek.

*28. A madárvilág koldusai.

29. Tunicatumok, Puhatestűek: Lábassejűek.

*30. Sárgarigófélék.

31. Mocsári Baglyok nádasban.

*32. Harkályfélék.

33. Halászsas zsákmánnyal (Vadkacsa) mocsárszélien.

34. Puhatestűek: rendszeres gyűjtemény.

- *35. Fülemlék.
- *36. Gébicsek.
- 37. Czinkék.
- *38. Verébfélék. (Parlagi Madarak).
- 39. Bogarak : rendszeres gyűjtemény.
- *40. Szalakóta (Kék Csóka), Szajkó, Búbosbanka, Seregély.
- 41. Téli csoport : Pirók, Tengelicze, Csíz.
- 42. Keresztcsőrű Pintyék.
- 43. Rigófélék (Turdidae).
- 44. Bogarak : rendszeres gyűjtemény.
- 45. Kuvik és reá támadó Éneklők.
- 46. Királykák.
- 47. A Kakuk élettörténete.
- 48. Poszátafélék ; Barkós Czinege (Nádi csoport).
- 49. Bogarak : életmódjuk ; káros és hasznos Bogarak.
- Oikologiai csoportok terme (a földszint VIII. számú helyisége).
- 1. Dögevő Madarak.
- 2. Parlagi Sas, mely Nyúlra csapott le.
- *3. Vetési csoport : Nyúlak, Foglyok, Gerlék.
- 4. Gémtanya : Gémfélék, Sirályfélék, Szalonkák.
- *5. Hortobágyi csoport : Tűzok, Haris, Fűrj, Darvak, Szalonka-félék.
- 6. Parlagi Sasok.
- *7. Süketfajd csoport.
- 8. Különböző ragadozó Madarak Füles Bagoly körül.
- *9. Császármadár és Erdei Szalonkák csoportja.

A fönntebbi fõlsorolásban csillaggal (*) jelölt csoportokat az 1911 évben állítottuk elõ.

Csoportozataink minden hozzáértõnek, a ki eddig látta, tetszését annyira megnyerték, hogy bátran állhatunk velük a legfokozottabb követelésû közönség elé.

A rendszeres gyűjteménynek megnyitandó termét különösen disztik azok az olajfestésû ábrázolatok, melyek a terem falai mellett elhúzódó kiállítási szekrények s a fölöttük lévõ galéria közé vannak alkalmazva. Ez ábrázolatok egy része tengeri állatokat tüntetnek föl, amelyeknek eleven alakját és színezetét múzeumi készítmények nem tudják megõrizni. Az ábrázolatok másik része már kihalt állatalakokat tüntet föl. Mind Führer Lajos, kikészítõnk sokoldalú ügyességét dicsérik. Az Erdélyi Múzeum Egyesület olcsón jutott hozzájuk, amennyiben a kisebb képek darabjáért 80 koronát, a nagyobbakért 120 K-t fizettünk. A Linnaea berlini cégnek képviselõje, aki nem rég megtekintette múzeumunkat, a képek másolatainak darabjáért 150 márkát ígért Führer Lajosnak abban az esetben, ha az Erdélyi Múzeum Egyesület megengedi, hogy a cég a képek olajnyomatú sokszorosítását múzeumoknak árulhassa, természetesen annak megjelölésével minden képen, hogy azok az Erdélyi Múzeum Állattárában lévõ s az én fölügyeletem alatt és utasításaim szerint készült eredeti képek másolatai. A Linnaea cég kéréséhez a választmány hozzájárult.

A Führer Lajostól ugyancsak útasításaim szerint készített oikologiai csoportokat is az a körülmény dicséri legjobban, hogy az említett cég Führer Lajosnak havi 500 márka fizetést kínált, ha a cég szolgálatába áll. Dicséri továbbá csoportozatainkat az is, hogy az Erdély és Szabó, budapesti tanszerkészítő cég, mely a szentpétervári nemzetközi tanszer kiállításon részt szándékozik venni, az Erdélyi Múzeum Egyesület engedelmét kéri arra, hogy csoportozataink közül néhányat a szentpétervári kiállításra szállíthasson, természetesen azzal a kötelezettséggel, hogy azokat nekünk épségben visszaszolgáltassa.

Az elmúlt évben a rendezésen kívül gyűjtés útján is nagy mértékben emeltük az állattár értékét.

A gyarapodást a jelentésem végén látható táblázat tünteti föl. Ki kell emelnem Dr. Szilády Zoltán gyűjtését, a ki állattárunkat nagy számú és értékes, különösen pontos, tudományos meghatározása által értékessé vált Bogárfélével gazdagította.

Tovább folytattuk a gyűjtemény belső szervezetének kialakítását is. Pontos szerzemény-naplót vezetünk a gyűjteménybe kerülő minden tárgyról és folytatjuk a gyűjteménynek species-katalogusát, mely már 1910 márcziusában 20993 czédulából állott; azóta a gyűjteményünk birtokába került új fajoknak megfelelőleg számos czédulával gyarapodott.

A gyűjteményünkben lévő minden állatfajnak van ugyanis e bötürendes czédula-katalogusban egy czédulája, melyre a fajnak nálunk meglévő példaszámát, lelőhelyét minden egyes alkalommal, valamint azt is följegyezzük, hogy az illető darabok gyűjteményünkben hol állanak. Az utóbbi följegyzés, mely a czédula-katalogust különösen értékessé és a szerzeménynaplóval kapcsolatban minden követelményt kielégítő leltárrá is teszi, a legközelebbi időben még külön nagy munkát ró reánk, amennyiben a katalogus czéduláinak még a régi helyiségekre vonatkozó följegyzéseit az új elhelyezésnek megfelelő adatokkal kell fölcserélnünk, a mi azt jelenti, hogy ma már 21,000-nél több czédulát kell a rajta megjelölt gyűjteményi tárgyakkal egybevetni és, minden egyes tárgy helyét megállapítván, átdolgozni, illetőleg újra írni. Sajnos, minde munkához csak Boga Lajos, örsegéd van állandó segítségemre. De őt is elvonja szorosán vett múzeumi munkáitól az a segítség, amelyben engem a vezetésem alatt álló intézmények igazgatásában és sokirányú levelezésemben támogat. Múzeumi munkákra időnként fölhasználom még Ébner Sándor, okleveles középiskolai tanár, állattani intézeti gyakornokot és Varga Lajos tanárjelöltet, ki ezidő szerint az állattani intézetben mint napidíjas teljesít szolgálatot. Ébner és Varga főleg a Bogár-gyűjteménynek és egyéb nagy számú darabból álló gyűjteményeknek az új szekrényekbe átrakásában segítenek, pontos jegyzéket vezetve arról, hogy a régi tartóknak mely tárgyai mely új tartókba kerülnek át, mert ilyen jegyzékek nélkül az egyes tárgyakat új elhelyezésükben megtalálni és számontartani lehetetlen volna. Segédkezésüknek az utóbbi időben

gátat vetett az a körülmény, hogy az intézeti Bogárgyűjtemény végleges elrendezésére szolgáló Deyrolle-féle fiókokból kifogytunk és a 2400 K árban megrendelt 200 drb új Deyrolle-féle fiókot az elkészítésével megbízott cég még nem szállította.

Borszeszben elhelyezett és különösen a tenger állatvilágának föltüntetésére kiválóan értékes gyűjteményünk rendezésében pedig nagy akadályunk az, hogy a kor kívánalmainak megfelelő új üvegedényekkel, amelyekben ama tárgyakat tanulságosan fölállíthatnók, nem rendelkezünk, és olyanok megszerzése, hogy az egész gyűjteményt egységes elvek szerint állíthassuk föl, mintegy 20,000 K-ba kerülne. A gyűjtemény újra rendezésének és nagy részében pótlásának költségei egyébként is messze meghaladják az Erdélyi Múzeum Állattárának rendelkezésére álló eszközöket.

A hiány pótlására az Erdélyi Múzeum Egyesület az elmúlt évben 4000 K — 1000 koronás részletekben visszafizetendő — kölcsönt szavazott meg az állattárnak. Ez az összeg, valamint az állattár állami segélyének 6000 K-ja és az állattár rendes évi átalányának 1400 K-ja sem volt elégséges az állattár 1911 évi kiadásainak fedezésére, annál kevésbbé, mivel a 6000 K állami segélyből az állattár rendezésében segédkező személyzetnek fizetését is jó részben fedeznem kellett.

Az alkalmas új helyiségekben az anyagi erők és a szükséges személyzet hiánya miatt épúgy kell panaszkodnom, mint a régi szűk helyiségben, ahol némileg vizsgálatomra szolgálhattott, hogy teljes erővel dolgozni úgysem tudnánk. Az állattárnak új elrendezkedése és újjá alkotása legközelebbi éveire legalább évi 20,000 K-ra volna szüksége, segítő személyzetül pedig a jelenlegi őrségeden, Boga Lajoson kívül legalább még három állandó alkalmazottra.

Hiszen az új elhelyezkedést követnie kell a tudományra még fontosabb munkának, a fölhalmozott anyag tudományos földolgozásának. Ebben külön szakember kell először a Gerinczes Állatok, másodsor a Puhatestűek, harmadszor a Bogarak, negyedszer a Férgék és ötödször az egyéb Alsóbbrendűek földolgozására.

Ilyen új szakemberek megnyerésére, sajnos, annál kevésbbé gondolhatunk ezidőszerint, mivel még őrségédünket sem részesíthetjük olyan fizetésben, a melyért valaki a maga tudományos munkáját állandón egy intézménynek köthetné le. Az őrségéd fizetése mindössze 2000 K, a mely összegnek némi pótlására ugyan az állattár állami segélye is módot nyújtana, ha a segélyből személyi kiadásokra kiszakítható részt a múzeum rendezésében fölhasznált más segéderők nem foglalnék le.

A személyzet hiányának pótlására talán az állattani intézet tudományos segéd-személyzetének a legközelebbi időben már várható gyarapodása nyújt reményt.

Jelentésem azonban mégsem kívánom panaszszal befejezni, mert tudományos és különösen múzeumi intézményeinknek e hazában oly mostoha ellátásához képest az állattárnak mégis volt

módja az elmúlt évben is sok és talán — mondhatni — nagy munkát végezni. Ha pedig dolgoztunk annyit, a mennyi megfeszített erőinktől tellett, az eredmény bírálatának nyugodt lélekkel nézhetünk elébe, és én nyugodt lélekkel kérem a Tekintetes Közülést jelentésem tudomásul vételére.

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum Állattárának gyarapodása az 1191 évben.

Folyósz.	A tárgy rövid leírása	Fajsz.	Darab	Beszerzés módja	Észrevétel
			szám		
1	Kitömött Emlősök (Mammalia).				
	Majmok — — — — —	1	2	Vétel	
	Rágadozók — — — — —	4	8	"	Führer Lajostól
	Rágcsálók — — — — —	3	5	"	" "
	Kérődzők — — — — —	1	3	"	" "
2	Halak (Pisces) — — — —	1	6	Ajándék	Dr. Richter Aladár, e. ny. r. tanártól
3	Madarak (Aves)				
	Kitömötték — — — — —	15	32	Vétel	Führer Lajostól
	" — — — — —	2	2	Ajándék	
	Bőrök — — — — —	88	403	Vétel	Führer Lajostól
	Fészek — — — — —	9	12	"	" "
	" fészekaljjal — — — —	4	6	"	" "
	Fészekaljak fészek nélkül — — — — —	27	40	"	" "
4	Oikologiai csoportok.				
	Kisebb madárcsoport — — — —		8	Int. készitm.	
	Nagyobb " — — — — —		5	"	
	Kisebb emlőscsoport — — — —		4	"	
	Nagyobb " — — — — —		6	"	
5	Múzeumi ábrázolatok.				
	Kisebbek — — — — —		16	Vétel	Führer Lajostól
	Nagyobbak — — — — —		4	"	" "
6	Izeltlábaúak (Arthropoda).				
	Egyenesszárnyúak (Orthoptera).				
	Forficulidae — — — — —	3	10	Int. gyűjtés	
	Blattidae — — — — —	6	17	" "	
	Mantidae — — — — —	1	5	" "	
	Phasmidae — — — — —	1	1	" "	
	Acrididae — — — — —	49	138	" "	
	Locustidae — — — — —	51	102	" "	
	Gryllidae — — — — —	9	23	" "	
	Rendszerbe nem osztott — — — — —	20	20	" "	
	Félfődelesszárnyúak (Hemiptera)				
	Pentatomidae — — — — —	71	160	" "	
	Coreidae — — — — —	30	76	" "	
	Berytidae — — — — —	4	9	" "	
	Lygaeidae — — — — —	66	164	" "	
	Tingitidae — — — — —	34	66	" "	
	Aradidae — — — — —	8	15	" "	
	Gerridae — — — — —	10	17	" "	
	Phymatidae — — — — —	1	3	" "	
	Reduviidae — — — — —	9	21	" "	
	Nabidae, Cimicidae — — — — —	22	59	" "	
	Saldidae, Hydrocores — — — — —	25	57	" "	
	Phytocoridae — — — — —	258	622	" "	
	Összesen — — — — —	833	2147		

Dr. Apáthy István.